વાંચન વિશેષ

ଆହା ମଧ୍ୟ ଆହାର

વિશ્વનો શ્રેષ્ઠ દેશ બનાવી શકશે, એવી વાત રજૂ કરીને પોતે ત્યાં સુધી સત્તાસ્થાને રહેવાના હોવાનો સંકેત પણ પાઠવી દીધો! પરંતુ જયાં એક તરફ જનધન યોજનાને મોદી એમની મોટી ઉપલબ્ધિ ગણાવે છે ત્યાં બીજી તરફ દેશનાં ૧૮,૫૦૦ ગામો વીજળીથી વંચિત છે, એમણે ઝળહળતાં કરવાનું કામ બાકી જ છે! સૈનિકોને 'વન રેન્ક વન પેન્શન' આપવા માટે પ્રતિબદ્ધ હોવા છતાં એ કોઈ તારીખ જાહેર નથી કરી શક્યા, પરિણામે ધરણાં પર કાર્યક્રમો આપવાનું એલાન કર્યું છે. મોદીએ દેશની સળગતી સરહદો કે પાડોશી દેશો દ્વારા સતત ચાલુ રહેલી કનડગત સામે નિષ્ફળ રહ્યા હોવાની કબૂલાત નથી કરી, પરંતુ પ્રજા તો બધું નરી આંખે નિહાળી રહી છે!

લાલ કિલ્લા પરનું પ્રવચન માત્ર થાગડ-થીંગડવાળું રહ્યું કરે ત્યારે જવાબદાર વિપક્ષના નેતા લાલ કિલ્લા પરથી સતત ગરીબોનાં લલિતકાંડમાં કેટલાં નાણાં નિખાલસ જ ગુણગાન ગાયાં એની પાછળ બનીને એમના સાથી મંત્રીઓ અને બિહારની ચૂંટણીમાં સંભવિત મુખ્યમંત્રીઓ દ્વારા થયેલ કથિત પરાજયની બીક પ્રગટ થતી વરતાય બેઠેલા પૂર્વસૈનિકોએએમના પ્રવચનને ુ ભ્રષ્ટાચારની તપાસ કરાશે, એવો છે. સપનાં વેચવામાં નિષ્ણાત ધરમૂળથી નકાર્યું છે અને વધુ જલદ સધિયારો આપ્યો હોત તો પ્રજામાં વડાપ્રધાને એમના દોઢ કલાકના એમની ઈમેજ વધુ ઊજળી બની પ્રવચનમાં 'સ્ટાર્ટ અપઇન્ડિયા' અને રહેત. એમને ભૂમિ અધિગ્રહણ 'સ્ટૅન્ડ અપ ઇન્ડિયા' જેવા રૂપકડાં બિલમાં સરકારને સાંપડેલ નિષ્ફળતા સૂત્રો અને એકસો પચીસ કરોડ ઢાંકવા માટે કૃષિ અને કિસાન કલ્યાણ પ્રજાજનોનો એકસો પચીસ કરોડ

રાષ્ટ્રના ૬૯મા સ્વાતંત્ર્ય આચર્યો છે. રાષ્ટ્રપતિના રાષ્ટ્રજોગ બાજી સુધારી નાખવાનો દાવો કરે તે ઘોષણા કરી દીધી. 'ટીમ ઇન્ડિયા' દિનની પૂર્વસંધ્યાએ રાષ્ટ્રપતિ પ્રણવ સંદેશમાં એક જવાબદાર હાસ્યાસ્પદ જ નહીં, વિષાદપ્રેરકન નો એમનો વિચાર જરુર આકર્ષક મુખર્જીએ લોકશાહીની ગરિમા રાષ્ટ્રપુરુષની વેદના પ્રગટી છે. દેશ લાગે તો જ નવાઈ. વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર લાગે પરંતુ શું ખરેખર સવા સો કરોડ દિવસે દિવસે ઘટી રહી છે એ મુદ્દા સામે આંતર્ બાહ્ય સંકટોનો તોટો મોદી એમના સવા વરસના શાસન નાગરિકો એમના અભિયાન સાથે તરફ અંગુલિ નિર્દેશ કરવો પડ્યો. નથી, છતાં એ ધીમી પણ મક્કમ દરમિયાન એક રૂપિયાનો પણ દિલથી જોડાયા છે ખરા? અમીરોના આખેઆખું ચોમાસુ સત્ર કોઈ પણ ગતિથી વિશ્વની મોટી આર્થિક સત્તા ભ્રષ્ટાચાર નહીં થયો હોવાનો દાવો સમર્થક ગણાતા ભાજપાના વડાપ્રધાને

તંત્રીસ્થાનેથી....

કામકાજ વગર એકબીજાને બનવાતરફ અગ્રેસર થઈ રહ્યો છે ભાંડવામાં જ ચાલ્યું, ગયું, તેથી ત્યારે નેતાઓએ એમના ક્ષુલ્લક વ્યથિત થઈને આ પીઢ રાષ્ટ્રીય નેતાએ રાજકારણમાં સબડતા રહેવાને બદલે લોકશાહીના ભવિષ્ય વિશે ચિંતા સમન્વય ભાવના કેળવી વિકાસ માટે વ્યક્ત કરી છે. સંસદ લોકશાહીનું સહિયરો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ, મંદિર ગણાય પરંતુ આપણા વર્તમાન એમ નથી લાગતું? એને ઠેકાણે નેતાઓને તેને રાજકારણના વડાપ્રધાનલાલ કિલ્લાના બૂરજ પર અખાડામાં ફેરવી દઈ ભારે પ્રજાદોહ ચડીને પોતે એકલા હાથે બગડેલી વિભાગ જેવું નવું નામ આપી દેવાની સંકલ્પો દેશને ૨૦૨૨ સુધીમાં

રૂઢી અને ધર્મ કાચદાથી પર છે तेभ છતાં સંથારો ান্চ্রা পেলহা કરવો સ

કોઈપણ વ્યક્તિ ખાવા પીવાનું છોડી પ્રાણત્યાગેએ આત્મહત્યા જ ગણાય સુપ્રિમ કોર્ટે મહત્વનો ચુકાદો આપી જણાવેલ કે જૈન ધર્મનો સંથારો એ હવે ગુેન્હો ગણાશે અને સંથારો કરનાર સામે ફોજદારી ધારા ૩૦૯ મુજબ પગલા ભરવામાં આવશે સંથારાને પણ આત્મહત્યા ગણી સતી પ્રથા સાથે સરખાવી સુપ્રિમ કોર્ટે નિર્ણય કરેલ છે જે સામે જૈન સમુદાય અને ખાસ કરીને સંતોમાં આક્રોશ છે.

જૈન ધર્મમાં સેંકડો વર્ષ જુની પ્રથા તરીકે સંથારાને અપનાવી આવા ખાવા

પીવાનું છોડી પ્રાણત્યાગવામાં આવતા અને અત્યાર સુધીમાં દર વર્ષે ૨૦૦ થી ૩૦૦ લોકો સંથારા દ્વારા ખાવા પીવાનું છોડી ધીરે ધીરે જીવ ત્યાગ કરતા આત્માને પવિત્ર કરવાની મનુષ્યની આ અંતિમ તપશ્વર્યા માનવામાં આવે છે દરેક વ્યકિતને જીવવાનો અધિકાર છે જયાં સુધી તે કુદરતી મૃત્યુ ના પામે તેમાં મરવાના હક્કનો સમાવેશ થતો નથી. સંથારો એ અપરાધ છે.

જૈન ધર્મે આઝાદ ભારતનો ગુલામ ચુકાદો ગણાવી વિરોધ નોંધાવ્યો છે. કાયદોએ ધર્મ અને રૂઢીથી પર છે. રૂઢીગત માન્યતાઓ પરંપરાને કાયદાથી બદલી શકાય નહી તેવી જૈનોની લાગણી છે. ભારતનું બંધારણ ૨૬ જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ની સાલમાં

કાચદાની કોર્ટોનો ધાર્મિક

અમલમાં હતી જૈન ધર્મની સ્થાપના મહાવીર સ્વામીએ હજારો વર્ષ પહેલા કરેલ જેનું છેલ્લું બંધારણ મહાવીર સ્વામીના ગણધરો દ્વારા બનાવવામાં આવ્યું હતું તે મુજબ જૈનો ધર્મની આરાધના, ઉપાસના, વૃત, તપ, જપ કરતા આવ્યા છે. સંથારો એ જીવનનું છેલ્લું તપ ગણેલ છે.

છે. જુના વસ્ત્રો ઉતારી આત્મા નવા વસ્ત્રો,નવો દેહ ઘારણ કરે છે. દેહ દ્વારા ધર્મની સાધના થઈ શકે તેમ ના હોય દેહનો ત્યાગ કરવો જોઈએ જૈન શ્રાવક, શ્રાવીકાઓ સદીઓથી આ પરંપરા નિભાવે છે. જે કાયદાથી રોકી ના શકાય, અદાલતો, ધર્મના પાયા ઉપર રચાયેલ નથી તેથી ધર્મના નિતિનિયમોમાં તેને હસ્તક્ષેપ કરવો યોગ્ય નથી.

સંભવિત છે કે રાજસ્થાન કોર્ટમાં ચાલતા કેસ દરમ્યાન સંથારાના સમર્થનના શાસ્ત્રો રજૂ કરી દલીલો કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હોય

તેથી સંથારો એ ગેરકાયદેસરનો ના ગણી શકાય. જૈન ધર્મ દ્વારા સમણસૂત્ર નામનો ગ્રંથ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે તેના ૩૩ માં સૂત્રમાં સંથારા વિષે વિસ્તૃત રીતે વર્ષન કરવામાં આવ્યું છે. તેના પદ્દ૯ નાં સૂત્રમાં લખવામાં

આવ્યું છે કે બીકણ માણસે પણ મરવાનું છે તો ધીરજતાથી મૃત્યુનો સામનો કરવો સ્વીકાર કરવો તે દેહ માટે સર્વોત્તમ છે. તેના ૫૭૦ નાં સૂત્રમાં જણાવ્યું છે કે એકવાર જો પંડિત મરણ થાય તો સેંકડો જન્મો ઓછા થઈ જાય છે એવી રીતે મરવું કે મરણ સુમરણ બની જાય.

પ૭૧ માં સૂત્રોમાં લખવામાં આવ્યું છે કે નિર્ભય સત્પુરૂષ એક વખત પશ પંડિત મરણ પામે તો તે અંનત મરણોનો શીધ્રતાથી અંત પામે છે.

આ રીતે ૫૬૯ થી ૫૮૧ જેટલા સૂત્રો ટાંકીને સંથારાને સુમરણ ગણાવ્યું છે અને ભવોભવના જન્મના અંત સમાન ગણાવી મોત પ્રાપ્તીનું શ્રેષ્ઠ સાધન ગણાવેલ છે જેથી સમણસૂત્ર એ જૈન ધર્મનો એકમાત્ર આધારભૂત શાસ્ત્ર છે તેના ઉપરથી જૈન સમાજ અને સાધુજીવનના રીત નિત નિયમો ઘડવામાં આવ્યા છે. વિનોબા ભાવેએ પણ દિવાળીના દિવસે સંથારાથી જ જીવનનો અંત આણેલ સંથારાને જૈન ધર્મમાં રૂઢીગત ગણાવી સમાધિ મરણ જ ગણેલ છે. ભારતમાં સુપ્રિમ કોર્ટ પણ ઈચ્છામરણની અનુમતિ આપી છે જેને કાનૂની ભાષામાંઢ૭ પેસીવ યુથનેસીયા તરીકે ગણેલ હોય રાજસ્થાન હાઈકોર્ટે ખોટો નિર્ણય આપેલ

માર્ગ જે નવો કરે, પ્રકાશ જે નવો ધરે

સરકી જાયે પલ... કાળતણું જાણે કે એ તો વરસે ઝરમર જલ! નહીં વર્ષામાં પૂર, નહીં એ ગ્રીષ્મમાં શોષાય, કોઈના સંગનિઃસંગની એને કશી અસર નવ થાય, ઝાલો ત્યાં તો છટકે એવી નાજુક ને ચંચલ ! સરકી જાયે પલ… - મણિલાલ દેસાઈ

પળ-પળ કરીને સમત વીતતો જાય છે. એક-એક દિવસ - પછી રાત - અને વર્ષો વીતતાં જાય છે. અને મારા, તમારા કે સૌ કોઈના જીવનમાં એક પ્રકારની સ્થિરતા આવતી જાય છે. વર્ષો સુધી સંઘર્ષો કરીને, અથડામણો ટાળીને, ખૂબ મહેનત કરીને એક દિવસ-નિયત સ્થાન પર પહોંચી જવાય છે. અને હવે જયાં પહોંચ્યાં ત્યાં સ્થિરતા છે. અને તેથી મન પણ એક જાતની સલામતી અનુભવે છે.

ભારતના તમામ ધર્મો આત્માને અમર માને છે અને દેહને ક્ષણભંગુર

બ્રિટિશ ઇંડિયાના વિભાજનની ઘોષણા થતાં 'ઈન્ડિયા ધેટ ઈઝભારત' તથા 'પાકિસ્તાન' નામના બે દેશોની સ્વતંત્રતાનો ઘટનાક્રમ પ્રતિવર્ષ ૧૪-૧૫ ઑગસ્ટ આવતાંની સાથે જ હરખ અને ગમગીનીનો અહેસાસ કરાવે છે. ૩ જૂન ૧૯૪૭ના દિવસે છેલ્લા બ્રિટિશ વાઈસરૉય (અને પછીથી ભારતના ગવર્નર-જનરલ) લૉર્ડ માઉન્ટબેટને અંગ્રેજ શાસકો લંડન પાછા ફરી રહ્યાના સ્પષ્ટ સંકેત આપતાં બ્રિટિશ ઇંડિયાના વિભાજનની ઘોષણા કરી હતી. એ અનુસાર, ભારત સંઘ અને પાકિસ્તાન સંઘ અસ્તિત્વમાં આવે અને દેશી રાજ્યો (પ્રિન્સલી સ્ટેટ્સ) સમક્ષ ત્રણ વિકલ્પ ખુલ્લા રહેશે એવી જાહેરાતમા તેઓ ભારત સંઘ સાથે જોડાઈ શકે અથવા તો પાકિસ્તાન સંઘ સાથે કે પછી પોતાને સ્વતંત્ર દેશ તરીકે જાળવી શકવા સ્વતંત્ર છે. ૧૪ ઑગસ્ટ ૧૯૪૭ના રોજ કરાંચીમાં રાજધાની ધરાવતા પાકિસ્તાનનું ઉદ્ઘાટન થાય અને એના બીજા દિવસે ભારત સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર તરીકે અસ્તિત્વમાં આવે. વચગાળાની

સલામી સવારની..

બધા નેતાઓ મેલી રમતથી ધૂપેલા છે, ચૂંથેલા નિચમો ને કાચદાથી માપેલા છે, ખુંપેલા છે ખુદ જ ખાચકીના કીચડમાં -રાખે કોણ, કોની શરમ! બધા લીંપેલા છે. (એકમેકની ઉઘાડ)

શહિદી જોઈ -દટાઇ મમ્મી, પ્રજા અપેક્ષાઓની -શરમાચ સુરક્ષા -પિરામિડમાં.. ફફડે ધ્વજ!

શિંતન

સુપ્રભાતમ્

સુરેશ પ્રા. ભટ્ટ

079-23226251

કુચૈલિનં દંતમલોપ સૃષ્ટં બહ્રાશિનં નિષ્ટુર ભાષિણં ચ ા સૂર્ચોદચે ચા સ્મિતે શચાનં વિમુજ્જચતે શ્રીર્ચદ્દિ ચક્રપાણીઃ ॥

'ગંદા કપડાં પહેરનાર, ગંદા દાંતવાળા - એટલે કે દાંતની સફાઇ પણ ન રાખનારા, અતિશય ખાનારા-અકરાંતિયા-નિષ્ઠ્ર વાણી બોલનારા ઉદ્ધત રીતે બોલનારા, સવારના મોડા મોડા ઉઠનારા અને સાંજે પણ સૂર્યાસ્ત સુધી આળોટનારા - વ્યક્તિઓને લક્ષ્મી-આરોગ્ય અને સૌંદર્ય ત્યજી દે છે આવી વ્યક્તિ સ્વયં ચક્રપાણી - ભગવાન વિષ્ણુ કેમ ન હોય? પોતાના નિત્યક્રમ પ્રત્યે બેદરકાર વ્યક્તિને દારિદ્રય આવે છે.'

'ચાણક્ય નીતિ'ના આ શ્લોકમાં વ્યક્તિની દિનચર્યાના શિસ્ત અને સ્વચ્છતા પર ભાર મૂક્યો છે. સ્વચ્છ પહેરવેશ સુંદર સાફ ચહેરો-સુંદર દાંત અને શરીરમાં છવ-થનગનાટ ભર્યો ઉત્સાહ તમારા વ્યક્તિત્વને પ્રથમ દેષ્ટિએ જ પ્રભાવલક્ષી બનાવે છે.

આળશ અને ઊંઘ જીવનને નિષ્ક્રીય બનાવે છે. આપણા વેદોમાં અને વિજ્ઞાનમાં પણ 'સૂર્ય'ને ઉર્જાનું 'સ્રોત' કહેવામાં આવ્યો છે.

સુવિચાર

 સેંકે અપની રોટિંયા, રાજનીતિ અવિરામ... ઐસી જગહોં મેં રહે, કબ રહીમ, કબ રામ... - **સૂરજભાન**

હાઈકુ

- જીવનમાં સાચી સમજ આવી ગઈ તો સમાજમાં પણ તમને સદ્ભાવના લાગશે **એસ. ભટ્ટાચાર્ચ**
- દૂધમાં ઘી છુપાયેલું હોય છે તેને પુરુષાર્થ દારા મેળવવું પડે છે એવી રીતે ભગવાનને મેળવવા માટે પણ મહેનત કરવી પડે છે - સંત રોબિન
- રાષ્ટ્રપ્રેમનો ક્ષણિક ઊભરો નહીં, પણ રાષ્ટ્રપ્રેમની સતત સુવ્યવસ્થિત અભિવ્યક્તિ જ આજનો સાચો નાગરિક ધર્મ છે - <mark>ચંદ્રકા</mark>ન્ત <mark>બક્</mark>ષી ● સભ્યતામાંથી સંસ્કારિતાની બાદબાકી થઈ જાય ત્યારે
- શબ્દો ઠારવાને બદલે બાળવાનું કાર્ય કરે છે મોરારિ બાપ
- યુવાન માણસ બધા નિયમો, સિદ્ધાંતો જાણે છે...પણ વૃદ્ધ એ કયારે અસરકારક રીતે વપરાય એ જાણે છે - **ચેખોવ**

(સંકલન : દીપક વી. આસરા)

બોધકથા

હમણાં જ એક વર્તમાનપત્રમાં સમાચાર હતા કે કૉલેજમાં 'શારીરિક શિક્ષણ' (પી.ટી. શિક્ષક) માટે ૨૫ જગ્યા માટે ૨૪ ડૉકટરોએ અરજી (ડિગ્રી પણ બોગસ હતી!) બાલમંદિર - પ્રાથમિક શિક્ષણ માટે હવે એમ.એ. વાળા અરજી કરે છે બેકારી છે એ ખરું પણ અમૂક ક્ષેત્રો એવાં હોય છે જેને માટે ખાસ શિક્ષણ અને તાલીમ જરુરી હોય છે સુથારી કામ માટે કૉમ્પ્યુટર ઈજનેર કામ ન આવે!

સિંહ જે વનનો રાજા હતો. તેના પડોશના જંગલના પ્રાણીઓ વારંવાર સીમા ભંગ કરતાં હતા અને શિકાર ઉઠાવી જતાં- સિંહે આખરે યુદ્ધ કરવાનું નક્કી કર્યું. ઊંટ-હાથી-ઘોડા-બધાને યોગ્ય કામગીરી સોંપી. ગધેડું બુદ્ધિ વિનાનું એને રણશીંગું ફૂંકવાનું અને સસલું બીકણ પણ દોડવામાં - ગતિમાં ચતુર એને જાજૂસીનું કામ સોંપ્યું...

શિયાળને આવી વહેંચણીમાં સમજ ન પડી. તેથી સિંહને પૂછવું - ગધેડાને આવી અગત્યની કામગીરી કેમ સોંપી? સિંહ કહે એ ભૂંકે છે ખૂબ એના ફેફશાં મજબૂત છે, ને સસલું ઝડપથી નાસભાગ કરી શકે છે તેથી જાસૂસીનું કામ આપ્યું છે.

શ્રી બીરલાએ પણ કહ્યું, યોગ્ય કામ માટે યોગ્ય વ્યક્તિની નિમણૂંક એટલે શ્રેષ્ઠ મેનેજમેન્ટ...

આપણામાં રહેલી દેશપ્રેમની જવાલાને સતત આજીવન પ્રજવલિત રાખીએ!

લાવ ઈસ્ત્રી ફેરવી દઉં દેશ ભક્તિને.

ફક્ત પ્રસંગ પૂરતી એ પ્હેરવાની છે !! - દેમંત ગોહિલ 'મર્મર'

૧૫મી ઑગસ્ટ, ૬૯મો સ્વાતંત્ર્યતા દિન સમગ્ર દેશમાં ખૂબ આનંદભેર તે જ ગૌરવપૂર્ણ રીતે ઊજવાઈ ગયો. whats app પર આ એક મેસેજ લગભગ દરેક ગ્રુપમાં ફરતો થઈ ગયો ! આપણે મેસેજ એકબીજાને Forward તો કર્યો પણ એક ક્ષણવાર પણ તેમાં રહેલાં કટાક્ષને કે તેની વેધક તીવ્રતાને અનુભવ્યો ? ૧૫મી ઑગસ્ટ, ૨૬મી જાન્યુઆરી અને India Cricket match જીતે ત્યારે આપણે એકાદ-બે પૂરતાં દેશભક્તિના રંગમાં રંગાઈ જઈએ છીએ! પણ આપણામાં રહેલી દેશદાઝની જયોત અખંડિત સ્વરુપે આપણા આંતરમનમાં સતત પ્રજવલિત ન રહી શકે? આપણે આપણી આ પવિત્રભૂમિને 'ભારતમાતા' કહીએ છીએ! ત્યારે માતાની ગરિમા અને સમૃદ્ધિ માટે માત્ર એકાદ દિવસની ઊજવણી પર્યાપ્ત ગણાય?

કાયદો अने ~~५~~।नून अश्विन त्रिपेटी

અમલમાં આવ્યું તે પહેલાથી જ જૈન ધર્મમાં

હિંદના ભાગલા અને ગાંધીજીનો વિષાદયોગ

ગણવામાં આવ્યો છે જેનો નાશ સંથારા દ્વારા કરી આત્માને અમર કરવામાં આવે

બાબતોમાં હસ્તક્ષેપ ચોગ્ચ નથી

સંથારા પ્રથા

સુધીનાની ઈચ્છા હોવા છતાં ઝીણાની આડોડાઈને કારણે એ શક્ય ના

બન્યું. છેલ્લી ઘડીએ પાકિસ્તાનના ગર્વનર-જનરલના હોદ્દે ઝીણાએ પોતાની

પસંદગી કરાવી. એમાં વડાપ્રધાન ઍટલીએ 'ઘમંડનું લક્ષણ' નિહાળ્યું,

જ્યારે માઉન્ટબેટનની ભારતના ગર્વનર-જનરલ તરીકે નિયુક્તિને

ગાંધીજીનો ટેકો હતો. ૧૪ ઑગસ્ટે માઉન્ટબેટન દંપતીએ કરાંચી જઈને

નવા સંસ્થાનના ગર્વનર-જનરલ તરીકે ખાસ વિધિપૂર્વક ઝીણાને

જવાબદારીની સોંપણી માત્ર એકાદ કલાક જ ચાલેલા સમારંભમાં કરી.

તેઓ (ઝીણા) ખરેખર તો પાકિસ્તાનના રાજાધિરાજ, ધાર્મિક

વડા,પાર્લામેન્ટના સ્પીકર અને વડાપ્રધાન, બધું જ જેમનામાં ભેગું થયું

જતો હોય તો તે મહંમદ અલી ઝીણાને' એવી નોંધ પણ ઍલન કરે છે. જોકે

ભારતની સ્વતંત્રતાના ઉદ્ઘાટન પર્વમાં દસ લાખની જનમેદની ઉમટી હોવાની

નોંધ સાથે તેમણે વિસ્તારથી એનું વર્શન કર્યું છે. 'બરાબર ઝંડો ફરક્યો ત્યારે

જ ઝરમર ઝરમર વરસાદ વરસ્યો... અશુભ ભાખનારાઓને ખોટા ઠરાવે

'કોઈ એક વ્યક્તિને ફાળે જોવિભાજનનો જશ કે અપજશ વધુમાં વધુ

હોય તેવા કાયદે આઝમ છે."

અતિતની આજ

ડો. હરિ દેસાઈ

વાઇસરૉયના પ્રેસ અટેચી ઍલન કૅમ્પબેલ-જ્હોનસને નોધ્યું:

પાછલાં વર્ષો તરફ સહેજ પાછું વળીને જોતાં થાય છે, હાશ! આટલે

પહોંચ્યાં ખરા! અહીં તો આવવું હતું આપણે અને હવે આવી ગયા! આ ચોક્કસ મુકામ પર પહોંચવાની ખુશીની પાછળ અગાઉ વેઠેલી તકલીફો/ અગવડો/મુશ્કેલીઓ વિસરાઇ જાય છે અને પોતે મેળવેલાનો એક પ્રકારનો સંતોષ મનમાં છવાયો જાય છે.

હોય છે. કોઈક મજૂરી કરીને નાનકડું

રૂમ-રસોડાનું ઘર ઊભું કર્યું છે. કોઈકે નાનકડા ઘરમાંથી બંગલો બનાવ્યો છે. તો, કોઈકે બંગલામાંથી અદ્યતન સુખ-સગવડોવાળું ફાર્મ હાઉસ બનાવ્યું છે - આનંદ સૌના મનમાં એક સરખો છે કે 'પહેલાં કયાં હતાં અને અત્યારે હવે કેટલે પહોંચી ગયા છે?' સો કોઈને આ સિદ્ધિ કથા સંભળાવાય છે -મમળાવાય છે. હાલની પરિસ્થિતિનો આનંદ/ગૌરવ/સલામતીનો નશો દિવસો સુધી છવાયેલો રહે છે. પણ સમય જતાં આ બધું એકનું એક લાગ્યા કરે છે. કંઇ જ મેળવવાનું બાકી ન હોવાથી એક જાતની નિષ્ક્રિયતા અનુભવાય છે અને મનને થોડી થોડી નિરાશા લાગવા માંડે છે. કોઈ કોઈ હતાશામાં સરી પડે છે અને થાય છે મારે આમ નહીં પણ આમ કરવું જોઈતું હતું. આ નહીં પણ તે જોઈતું હતું - અને નવરું બેઠું મન કાલ્પનિક ચિંતાઓ ઊભી કરીને હતાશામાં સરી પડે છે. 'શાબીર વટવા'નો એક સરસ શૅર છે.

'ચાહ્યું હતું જીવનનું ઘડતર ન થઇ શક્યું, એક ૨૫ હતું, તે

આજ સુધી પોતે કરેલી તનતોડ મહેનત કે રઝળપાટમાં સક્રિયતા હતી. ભલે અર્ણધારી તકલીફો આવી પડતી હતી પણ તેમાંથી બહાર નીકળવા સંપૂર્ણ સમય અને શક્તિ કામે લગાડવા પડતાં હોવાથી આડુંઅવળું વિચારવાનો સમય નહોતો રહેતો.

હવે, શાંતિ, સલામતી અને સ્થિરતા છે તારે નવરાશના સમયમાં મનને 'શૂન્યતા' લાગે છે અને નિયમિત બની ગયેલી જિંદગી બંધનરૂપ લાગવા માંડે છે અને ગૂંગળામણ જેવું થાય છે.

એટલે મનને ફરીથી તાજું બનાવવા - જિંદગીમાં પરિવર્તન અત્યંત જરુરી બની જાય છે. જાણીતી સલામતી કરતાં ભલે અજ્ઞાત પણ નવી પ્રવૃત્તિમાં મન પરોવાય તે અત્યંત જરુરી બની જાય છે. ત્યારે કંઇક નવું કરવા માટે તૈયાર થઈએ. મનગમતું કંઇક શોધી કાઢીને તેમાં રચ્યાપચ્યા રહીએ. બીજાંને પણ એમાં સામેલ કરીએ. કેમ કે જીવવાનો સાચો આનંદ સલામતીમાં નહીં પણ પરિવર્તનમાં છે. નિષ્ક્રિયતામાંથી બહાર આવી કંઈક નવું - કંઈક આનંદદાયક કરીએ - અને પળે પળે બદલાતી જિંદગી સાથે એકરુપ બની જઈએ.

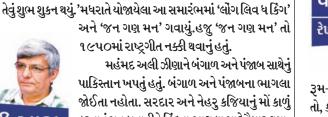
માર્ગ જે નવો કરે, પ્રકાશ જે નવો ધરે,

આ સંતોષ સૌ કોઈનો એક સરખો

રણમાં સરોવર ન થઇ શક્યું.'

- હસિત બૂચ

પારિજાત રેખા ભટ્ટ

જોઈતા નહોતા. સરદાર અને નેહરુ કજિયાનું મોં કાળું કરવાનું મન બનાવીને હિંદના ભાગલા માટે તૈયાર થયા, પણ બંગાળ અને પંજાબના ભાગલા કરાવવા તેઓ મક્કમ હતા. ગાંધીને કોઈપણ પ્રકારના ભાગલા ખપતા નહોતા, પરંતુ પોતાને અજાણ રાખીને બંને પ્રકારનાં વિભાજનના કરવામાં આવેલા નિર્ણયને રાજકારણની વાસ્તવિકતા

તરીકે સ્વીકાર્યા પછી પણ અંતરથી કોઈ વિભાજનને એમણે માન્યતા નહોતી આપી. જોકે ૩૦ જાન્યુઆરી ૧૯૪૮ના રોજ ગાંધીજીની હત્યા કરનાર

મરણના જોખમે પણ સ્વતંત્ર ભારતમાં અણુબૉમ્બ બનાવવાના સંભવિત ફરમાનનો પ્રતિકાર કરવાની અહિંસાના પૂજારીની સલાહ

નાશુરામ ગોડસે વારંવાર પોતાની જુબાનીમાં મહાત્માને ભાગલા માટે જવાબદાર લેખાવે છે એ નર્યું જુકાણું છે.

રાષ્ટ્રપિતાએ ભાગલાને મનથી ક્યારેય કબૂલ રાખ્યા નહોતા અને એટલે સ્તો ગાંધીજી ૧૫ ઑગસ્ટ ૧૯૪૭ના એ ઐતિહાસિક પર્વની દિલ્હી ખાતેની ઉજવણીમાં સામેલ થવાને બદલે રમખાણગ્રસ્ત નોઆખલી જવા માટે તેઓ કલકત્તાના બેલિયાઘાટાના હૈદરી મેન્શન નામના મકાનમાં હતા. ઉત્સવનો એ દિવસ ભાગલાના વિષાદનો પણ હતો. એટલે જ કાશ્મીરથી દિલ્હી થઈને કલકત્તા જવાને બદલે સરહાનપુરને મારગ એ સીધા જ કલકત્તા ગયા હતા. ૧૫ ઑગસ્ટ ૧૯૪૭નો દિવસ ગાંધીજીએ ઉપવાસ કરીને અને વધુ કાંતીને ઉજવ્યો. પાકિસ્તાનના વડાપ્રધાન થયેલા સુહરાવર્દીએ પણ તે દિવસે રોજા રાખ્યા હતા.

ગાંધીજીએ મુસ્લિમલીગી સુહરાવર્દી અને હિંદુ મહાસભાના ડૉ.શ્યામાપ્રસાદ મુકરજીના સહયોગથી કલકત્તામાં હિંદુ-મુસ્લિમ અથડામણ અને અવિશ્વાસને દૂર કરવાનો પ્રયાસ પણ કર્યો. નોઆખલીમાં હિંદુઓ પર મુસ્લિમોએ આચરેલા અત્યાચાર ગાંધીજીને મન વસમા હતા.

અનુસંધાન પાના નં. ७ પર

મહાત્માના હત્યારાએ વિભાજન માટે રાષ્ટ્રપિતાને ગોળીએ દીધા, પણ હકીકતમાં સરદાર અને નેહરુએ જીભ કચરી હતી!

કોંગ્રેસ-મુસ્લિમ લીગની સરકારના કટુ અનુભવો અને ૧૬ ઑગસ્ટ ૧૯૪૬ના 'ડાયરેક્ટ ઍક્શન ડે'ના અમલ હેઠળ કલકત્તામાં હિંદુઓની કત્લેઆમ

જેવા મહંમદ અલી ઝીણા અને એમના મુસ્લિમ લીગપ્રેરિત દુષ્ટ કૃત્ય પછી સહઅસ્તિત્વ અશક્ય બની ગયું હોવાથી સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ અને પંડિત જવાહરલાલ નેહરુએ 'ડોસલા' મહાત્મા ગાંધીને પૂછ્ચા વિના જ વિભાજનની ફૉર્મ્યુલા સ્વીકારી લેવા માટે જીભ કચરી હતી. એટલે ગાંધીજીએ મનેકમને વિભાજનને સ્વીકારવા સિવાયનો કોઈ વિકલ્પ બચ્યો નહોતો. એમ છતાં ૪ જૂન ૧૯૪૭ના રોજ દિલ્હીની ભંગી કૉલોનીમાં ગાંધીજીના ઉતારે કોંગ્રેસ કારોબારી મળી ત્યારે ગાંધીજી અને અબ્દુલ ગફારખાન સિવાય કોઈ

સભ્ય વિભાજન અંગેની વાઈસરૉયની દરખાસ્તોના વિરોધમાં

બોલ્યા નહોતા. 'મારું કોઈ સાંભળતું નથી' જેવા શબ્દોમાં વ્યથા ઠાલવનાર ગાંધીજીએ છેવટ સુધી મનથી ભાગલાનો સ્વીકાર કર્યો નહીં, પરંતુ જવાહર અને સરદાર તો વાઈસરૉયની દરખાસ્તો સ્વીકારવા બંધાયેલા હતા. સરહદના ગાંધી ખાન અબ્દુલ ગફારખાનને ઝીણાના પાકિસ્તાન ભણી હડસેલીને પઠાણોને એકલા પાડી દેવામાં આવી રહ્યાની ચિંતા હતી એટલે 'હમ તો તબાહ હો ગયે' કે 'યુ હેવ થ્રોન અસ ટુ ધ વુલ્ફ્સ' જેવો આર્તનાદ તેમણે વ્યક્ત કર્યો. કોંગ્રેસ પ્રમુખ આચાર્ય કૃપાલાની આખું આયખું ગાંધીજી ભણી રાજકીય દેષ્ટિએ સમર્પિત રહ્યા, છતાં આવી દ્વિધાની ક્ષણે ગાંધીનિષ્ઠા ગુમાવી બેઠા હતા. કારોબારીની બેઠકમાં ખાસ નિમંત્રિત કરાયેલા જયપ્રકાશ નારાયણે જોકે વિરોધ કર્યો હતો.સત્યો અને અસત્યોની જબરી ભેળસેળથી ભરેલા પોટલા સમાન 'ઈન્ડિયા વિન્સ ફ્રીડમ'માં મૌલાના અબુલ કલામ આઝાદે 'મેં એકલાએ વિભાજનનો વિરોધ કર્યો' એવી શેખી મારી, પણ હકીકતમાં ભારતના ભાગ્યના નિર્ણયના તબક્કે મૌલાના સિગરેટો ફૂંકવામાં જ વ્યસ્ત હતા અને બોલવાનું ટાળ્યું હતું. ગાંધીજીએ તો 'મારામાં આજે એટલી શક્તિ નથી, નહિ તો મેં એકલે હાથે બળવો કર્યો હોત.' એવી ભાવના વ્યક્ત કરવાની સાથે જ ૧૪ જૂને કૉંગ્રેસની મહાસમિતિમાં કારોબારીના ઠરાવને મંજૂર કરવા આગ્રહ કર્યા સિવાય કોઈ છૂટકો નહોતો. પુરુષોત્તમ દાસ ટંડનના નેતૃત્વમાં વિરોધી સૂર ઊઠચા છતાં કોંગ્રેસ મહાસમિતિએ ૧૫૭ વિરુદ્ધ ૨૯ની ભારે બહુમતીથી ભાગલાનો સ્વીકાર કરી લીધો. મુસ્લિમ લીગની કાઉન્સિલ ૯ જૂને દિલ્હીમાં મળી અને એણે નિર્ણય કરવાની સત્તા ઝીણાને સુપરત કરી. હિંદનું વિભાજન અટળ બન્યું. બંને સંસ્થાનોના ગર્વનર-જનરલ એક જ રહે એવી માઉન્ટબેટનથી લઈને વડાપ્રધાન ક્લેમન્ટ ઍટલી

સરહદ પર દેશ માટે કુર્બાન થઇ જનારા સૈનિકોના હૃદયમાં દેશપ્રેમની આ ચિનગારી એક મશાલરૂપે સતત અવિરતપણે જલતી રહે છે ! પણ આપણે એટલા સંવેદનશીલ અને સ્વાર્થી બની ગયા છીએ કે તેમના બલિદાની વીરતાની

નોંધ પણ આપણે ન્યૂઝપેપરના અન્ય સમાચારોની જેમ જ વાંચી જઈએ ? તેઓના પરિવારજનો તેમજ આત્મીયજનોની શું પરિસ્થિતિ થતી હશે તેઓ અંદાજ પણ આપણે ન લગાવી શકીએ ! વીરતા અને સાહસનું ખરું પ્રમાણ આપણને તેમના પરિવારજનો પાસેથી જ મળી શકે ! કારગિલ, સીયાચીન, કાશ્મીર અનેભારતની ઉત્તર-પૂર્વ સરહદ પર વીરતા બતાવનારા

ભારતના જવાનોનું વિવિધ ચંદ્ર કો વડે રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા સન્માન કરવામાં આવે છે. તેમાંના જે મરણોત્તર ચંદ્રકો હોયછે, એ શૂરવીર શહીદો વતી એમના સ્વજનો સ્વીકારે છે ! એકવાર વિજયંત થાપર નામના આવા જ એક શહીદ વતી વીરચક્ર સ્વીકારવા એનાં ૮૦વરસનાં દાદીમા સુમિત્રા દેવી લાકડીને ટેકે ધીમે ધીમે, મગરૂરીભેર, ચમકતી આંખોમાંથી એક પણ આંસુ વહાવ્યા વગર મંચના પગથિયાં ચડી રહ્યા હતાં, તેમને જોઈને ભાવવિભોર બનેલા રાષ્ટ્રપતિ જાતે નીચે ઊતરી આવ્યા હતા. અત્યારે આપણને થાય કે આપણી જેમ એકાદ દિવસ માટે જ એ એમની દેશભક્તિને ઈસ્ત્રી નહિ ફેરવતા હોય! એમના માટે એ પ્રસંગોપાત પહેરવાનો અવસર નહિ પરંતુ, આજીવન ધારણ કરેલો ભેખ હોય છે! તેઓ જયારે આતંકવાદીઓનો સામનો કરીને બંધકોને મુક્ત કરાવતા હોય ત્યારે કયાં બંધકોમાંથી કોઈને પણ એમણએ પહેલા જિંદગીમાં જોયા પણ હોય છે અને તેમ છતાંયે સાવ અજાણી વ્યક્તિ માટે પણ પોતાનો જીવ આપી દેનારા આ સાહસવીરો એક ક્ષણવાર માટે પણ અચકાતા નથી!

જેસરહદ પર પોતાની જન્મભૂમિના રખેવાળો પણ પ્રાસંગિક જ દેશભક્તિની ભાવનાને પોતાનામાં ઉજાગર કરે તો આપણો આપણા આ comfort zone માંથી રાતોરાત બહાર આવી જઈએ! સુખ-શાંતિ અને ચેનથી આપણે આપણા ઘરમાં ન રહી શકીએ! કવિવર શ્રી રવિન્દ્રનાથ ઠાકુર લખે છે તેમ, ''મારામાં લોભ છે, હુંદેશને માટે લોભ કરીશ. મારામાં ક્રોધ છે, હુંદેશને માટે ક્રોધ કરીશ. મારામાં મોહ છે, મારા દેશ માટે હું મુગ્ધ બનીશ. તમે દેશને દેવ મનાવીને અન્યાયને કર્તવ્ય તરીકે અને અધર્મને પુણ્ય તરીકે ચલાવી દેવા ઇચ્છો છો. દેશથી પણ ઉચ્ચ સ્થાને ધર્મરહેલો છે અને એમ જેઓ માનતા નથી, તેઓ દેશને પણ માનતા નથી. મારામાં જે કાંઇ મલિન છે, તે હું મારા દેશને નહીં આપું, નહીં આપું!''

તો આજથી સંકલ્પ લઈએ કે જે ગૌરવ; આપણે આપણી જાત તેમજ આપણા પરિવારજનોનું જાળવીએ છીએ તેવું જ આપણી માતૃભૂમિ 'ભારત માતા'નું કરીએ! આપણામાં રહેલી દેશપ્રેમની જવાલાને સતત આજીવન પ્રજવલિત રાખીએ!

- nehalgadhavi101@gmail.com

